

CONTRAVENȚIILE LA REGIMUL JURIDIC AL SERVICIILOR FUNERARE CARE NU SUNT SANȚIONATE CU ANULAREA AUTORIZAȚIEI SANITARE DE FUNCȚIONARE (I)

Silviu-Dorin ȘCHIOPU

Abstract

The Romanian Decision no. 741 from the 12th of October 2016 regarding the implementing rules of the Law on cemeteries, human crematoriums and funeral services incriminates certain facts which are punishable as contraventions. As such, this short overview has as primary objective the identification and presentation of some facts considered by the current legislation as being contraventions to the legal regime of funeral services. Our interest concerns not all the facts considered contraventions, but only those which are not sanctioned with the annulment of the operating sanitary permit of the funeral service provider. As secondary objective, we'll put forward some de lege ferenda proposals destined mainly to clarify and reinforce the legal framework of funeral services.

Keywords: *contraventions, funeral services, burial, cremation, transport, exhumation, cemeteries*

Normele tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare și nivelul fondului de garantare¹ prevăd o serie de fapte ce constituie contravenții.

Cum Ministerul Sănătății a primit sarcina de a elabora proiectul de hotărâre a Guvernului² pentru stabilirea normelor de aplicare ale Legii nr. 102/2014³,

---

¹ Aprobate prin H.G. nr. 741 din 12 octombrie 2016, publicată în M. Of. nr. 843 din data de 24 octombrie 2016.

² A se vedea *Proiectul Hotărârii de Guvern* pentru aprobarea normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare, elaborat de Ministerul Sănătății, disponibil la http://old.ms.ro/documente/HG_1233_2516.pdf [consultat la data de 24.09.2018].

³ *Legea nr. 102 din 8 iulie 2014* privind cimitirele, crematoriile umane și serviciile funerare, publicată în M. Of. nr. 520 din data de 11 iulie 2014.

constatarea săvârșirii contravențiilor și aplicarea sancțiunilor a fost încredințată personalului de specialitate împuternicit al Inspecției sanitare de stat din cadrul Ministerului Sănătății și al direcțiilor de sănătate publică județene și a municipiului București. De asemenea, potrivit art. 45 din norme, contravențiilor prevăzute de acest act normativ le sunt aplicabile și dispozițiile cap. IV „Controlul în sănătatea publică” din cadrul titlului I „Sănătatea publică” din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății⁴, cu modificările și completările ulterioare.

Constatarea săvârșirii contravențiilor și aplicarea sancțiunilor făcându-se de către Inspecția sanitară de stat din cadrul Ministerului Sănătății și direcțiile de sănătate publică județene și a municipiului București, nu puteam decât concluziona că legiuitorul a consacrat în privința Normelor tehnice și sanitare o viziune ce are ca pilon central sănătatea publică. Astfel, în vederea protejării acesteia, în funcție de severitatea sancțiunii, respectiv importanța valorii sociale ocrotite prin norma contravențională, Normele tehnice și sanitare prevăd patru paliere ale sancțiunii amenzii contravenționale iar pentru unele contravenții săvârșite de prestatorii de servicii funerare este prevăzută și sancțiunea complementară constând în anularea autorizației sanitare de funcționare.

În cele ce urmează ne vom apleca numai asupra acelor contravenții în privința cărora legiuitorul nu a prezumat pericolul social ca fiind suficient de mare astfel încât să atragă în cazul faptelor săvârșite de prestatorii de servicii funerare și sancțiunea complementară a anulării autorizației sanitare de funcționare⁵.

A. Este sancționată cu *amendă de la 500 lei la 1000 lei* încălcarea prevederilor art. 4, art. 19, art. 23 alin. (1) lit. a) și alin. (2), art. 39 alin. (1) și art. 40 lit. a) și b) din Normele tehnice și sanitare.

Potrivit art. 4 din Normele tehnice și sanitare: „(1) *Se interzice fotografierea corpului defunctului, fără acordul aparținătorilor.* (2) *Prin excepție este permisă fotografierea și filmarea pe timpul desfășurării autopsiei în scopul constituirii probelor, conform dispozițiilor legale în vigoare*”.

Codul civil în art. 79 interzice orice atingere adusă memoriei persoanei decedate, protejarea acesteia făcându-se prin trimitere la normele juridice consacrate dreptului la imagine (art. 73 C. civ.) și dreptului la reputație (art. 72 C. civ.). Într-o celebră speță din a doua jumătate a secolului al XIX-lea ce a dus la consacarea pe cale pretoriană a dreptului la propria imagine în Franța, avocatul general a precizat în concluziile sale că „omul celebru are dreptul de a muri în taină, iar dacă familia, după ultima sa suflare, dorește să păstreze trăsăturile acestuia numai pentru ea, nu

⁴ Legea nr. 95 din 14 aprilie 2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată în M. Of. nr. 652 din data de 28 august 2015.

⁵ Pentru celelalte contravenții, a se vedea S.-D. Șchiopu, *Contravențiile la regimul juridic al prestării serviciilor funerare sancționate cu anularea autorizației sanitare de funcționare*, în Revista Universul Juridic nr. 10/2018, p. 66-76 și nr. 11/2018, p. 49-58.

se poate ca, în numele celebrității ce supraviețuiește morții, să se ducă atingere acestor lucruri sacre”⁶.

De aceea, publicarea în presă a unei fotografii ce prezintă rămășițele pământești ale unei persoane, în absența acordului familiei acesteia constituie pe terenul dreptului civil o atingere adusă memoriei persoanei decedate⁷. În astfel de situații este protejată atât memoria defunctului căreia trebuie să i se arate respectul cuvenit, cât și moștenitorii și familia acestuia care suferă un fel de prejudiciu prin ricoșeu⁸. În același sens, art. 62 alin. (1) Cod civil Carol al II-lea⁹ prevedea că „personalitatea este apărută și după moarte în măsura în care pietatea o cere” iar acțiunea aparține numai ascendenților, descendenților până al patrulea grad inclusiv, fraților, surorilor și soțului celui vătămat.

În materie contravențională, art. 4 alin. (1) din Normele tehnice și sanitare interzice fotografierea corpului defunctului în lipsa acordului nu al familiei, nici al moștenitorilor, ci... al aparținătorilor. Noțiunea de „aparținător” este întâlnită atât în materia executării pedepselor și a măsurilor privative de libertate¹⁰, cât mai ales în domeniul serviciilor medicale: pacienții au aparținători. Întrucât „în limbajul normativ aceleași noțiuni se exprimă numai prin aceiași termeni”¹¹ iar Normele tehnice și sanitare au fost redactate de către Ministerul Sănătății, ne vom raporta la conținutul noțiunii astfel cum îl regăsim precizat în alte acte normative emise de acest minister. Astfel, potrivit art. 2 alin. (2) din Ordinul nr. 50/2004¹² categoria aparținătorilor includea soțul/soția, rudele până la gradul al IV-lea inclusiv și reprezentantul legal al persoanei. Ulterior, punctul 2 din Ordinul nr. 814/2018¹³ a eliminat reprezentanții legali din conținutul noțiunii de aparținător.

---

⁶ Citat reproduș după B. Ionescu, *Nestemate de jurisprudență*, București: Editura Universul Juridic, 2011, p. 87.

⁷ A se vedea G. Cornu, *Droit civil. Introduction. Les personnes. Les biens*, Paris: Éditions Montchrestien, 2005, p. 153-254, citat de E. Chelaru, *Comentariu la art. 79 Cod civil*, în FI.-A. Băias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), „Noul Cod civil: comentariu pe articole”, ediția a II-a, București: Editura C.H. Beck, 2014, p. 100.

⁸ A se vedea B. Ionescu, *Dreptul la propria imagine. O perspectivă practică*, București: Editura Universul Juridic, 2013, p. 15, n. 1.

⁹ *Codul civil Carol al II-lea*, republicat în M. Of. nr. 206 din data de 6 septembrie 1940.

¹⁰ A se vedea art. 2 lit. m) din *Regulamentul de aplicare a Legii nr. 254/2013* privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, aprobat prin H.G. nr. 157 din 10 martie 2016, publicat în M. Of. nr. 271 din data de 11 aprilie 2016.

¹¹ A se vedea art. 37 alin. (1) din *Legea nr. 24 din 27 martie 2000* privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din data de 21 aprilie 2010.

¹² *Ordinul Ministrului Sănătății nr. 50 din 23 ianuarie 2004* privind metodologia de trimitere a unor categorii de bolnavi pentru tratament în străinătate, publicat în M. Of. nr. 76 din data de 29 ianuarie 2004.

¹³ A se vedea *Ordinul Ministrului Sănătății nr. 814 din 25 iunie 2018* pentru modificarea și completarea Ordinului ministrului sănătății nr. 50/2004 privind metodologia de trimitere a unor categorii de bolnavi pentru tratament în străinătate, publicat în M. Of. nr. 526 din data de 26 iunie 2018.

De vreme ce Normele tehnice și sanitare au fost emise anterior Ordinului nr. 817/2018, dacă prezumăm că redactorii normelor au ținut seamă de condiția unității terminologice impusă de Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, nu putem decât concluziona că, în sensul art. 4 alin. (1) din Normele tehnice și sanitare, prin aparținători trebuie să înțelegem soțul/soția, rudele până la gradul al IV-lea inclusiv și reprezentant legal al persoanei decedate. Prin urmare, numai aceste persoane ar putea autoriza fotografierea defunctului. De asemenea, considerăm că art. 4 alin. (1) din Normele tehnice și sanitare privește nu numai captarea imaginii defunctului prin mijloace fotografice, ci și înregistrarea imaginii acestuia cu o cameră video, aceasta din urmă fiind în esență o captare de imagini succesive.

Totuși, dacă defunctul a autorizat încă din timpul vieții fotografierea sa ulterior decesului, aparținătorii săi nu se vor putea opune voinței acestuia având în vedere prevederile art. 80 Cod civil privind posibilitatea defunctului de a determina felul propriilor funeralii și de a dispune cu privire la corpul său după moarte. Invers, dacă persoana decedată a interzis din timpul vieții reproducerea imaginii sale de după deces, nimeni nu o va mai putea permite ulterior. Astfel, numai în absența unei opoziții a defunctului, aparținătorii ar putea permite fotografierea corpului acestuia.

Revenind însă la chestiunea aparținătorilor, deși înțelegem că această noțiune le era mai familiară redactorilor din cadrul Ministerului Sănătății, totuși considerăm că nu este adecvată de vreme ce dreptul la respectarea memoriei persoanei decedate este prevăzut de Codul civil căruia îi este străină noțiunea de „aparținător”. De aceea, *de lege ferenda*, se impune corelarea art. 4 alin. (1) din Normele tehnice și sanitare cu prevederile art. 16 alin. (3) și art. 17 din Legea nr. 102/2014.

Potrivit art. 16 alin. (3) din Legea nr. 102/2014, „dacă pe timpul vieții persoana decedată nu și-a exprimat dorința referitoare la înmormântare, locul și modalitatea înmormântării se hotărăsc de persoana, familia sau de autoritatea care se îngrijește de înmormântare”. La fel, dacă defunctul nu a dispus în prealabil cu privire la posibilitatea reproducerii imaginii sale de după deces, în această privință ar trebui să poată decide persoana sau autoritatea obligată să dispună cu privire la înmormântare, în ordinea prevăzută de art. 17 din Legea nr. 102/2014¹⁴. În caz contrar s-ar putea ajunge la situația nefirească în care persoana care are obligația de a se îngriji de înmormântare nu este și persoana ce poate legitima fotografierea corpului defunctului.

Deși potrivit art. 2 alin. (2) Normele tehnice și sanitare nu se aplică manipulării cadavrelor pentru activități didactice și științifice și nici activităților specifice serviciilor de prosectură realizate numai în spitale și în instituțiile de medicină

---

¹⁴ Pentru detalii a se vedea S.-D. Șchiopu, *Persoanele obligate să dispună cu privire la înmormântare*, în „Revista Universul Juridic” nr. 8/2018.

legală iar potrivit art. 7 din Legea nr. 104/2003¹⁵ „autopsiile anatomopatologice se realizează numai în spitale sau în instituții de medicină legală”, art. 4 alin. (2) din Normele tehnice și sanitare totuși prevede că „prin excepție este permisă fotografierea și filmarea pe timpul desfășurării autopsiei în scopul constituirii probelor, conform dispozițiilor legale în vigoare”.

Această excepție pare nefirească în contextul în care, pe de o parte, normele se aplică numai prestatorilor de servicii funerare, însă prestatorii de servicii funerare nu pot realiza autopsii iar, pe de o parte, normele nu se aplică autopsiilor de vreme ce acestea nu pot fi efectuate decât în spitale și în instituțiile de medicină legală care sunt excluse din domeniul de aplicare al normelor.

Explicația prezenței acestei prevederi rezidă în aceea că, în forma inițială¹⁶, Normele tehnice și sanitare urmau a fi aplicate în mod unitar atât prestatorilor privați de servicii funerare (îngrijiri mortuare adresate direct corpului defunctului, precum manoperele de spălare și igienizare, îmbălsămare și tanatopraxie), cât și activităților din compartimentele de prosectură ale spitalelor și instituțiilor de medicină legală (autopsii și activități de restaurare a aspectului cadavrelor, precum îmbălsămarea, spălarea, îmbrăcarea și cosmetizarea cadavrelor).

Astfel, inițial, s-a propus un program de formare profesională unitar, care să poată include în competențele profesionale cunoștințe teoretice și practice care să permită abordarea oricărui caz de deces iar diploma obținută să permită practica autopsiei și tanatopraxiei atât în sistemul de stat (unități sanitare și medico-legale), cât și în sistemul privat (servicii funerare). Ulterior, datorită opoziției asociațiilor profesionale și sindicale ale anatomopatologilor, s-a stabilit să existe două formări, una de autopsier pentru unități sanitare și medico-legale și una de tanatopractor pentru servicii funerare în sistem privat, cuprinzând atât noțiuni care să fie asimilate de ambele categorii de personal, cât și părți specifice¹⁷.

În forma inițială, cea care urma a se aplica atât unităților sanitare și medico-legale, cât și servicii funerare în sistem privat, art. 6 al Normelor tehnice și sanitare avea următoarea redactare: „Se interzice fotografierea corpului defunctului, fără acordul aparținătorilor. Prin excepție este permisă fotografierea în cadrul procedurilor judiciare, conform normelor legale”.

---

¹⁵ Legea 104 din 27 martie 2003 privind manipularea cadavrelor umane și prelevarea organelor și țesuturilor de la cadavre în vederea transplantului, republicată în M. Of. nr. 213 din data de 25 martie 2014.

¹⁶ A se vedea *Proiectul Hotărârii de Guvern* pentru aprobarea normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare, elaborat de Ministerul Sănătății.

¹⁷ A se vedea *Nota de fundamentare la H.G. nr. 741/2016* pentru aprobarea Normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare și nivelul fondului de garantare, p. 4-5, disponibilă la http://gov.ro/fisiere/subpagini_fisiere/NF_HG_741-2016.pdf [consultată la data de 24.09.2018].

După ce activitățile specifice serviciilor de prosectură realizate numai în spitale și în instituțiile de medicină legală – autopsiile – au fost sustrate domeniului de aplicare al Normelor tehnice și sanitare, s-a menținut totuși în cuprinsul actului normativ excepția potrivit căreia este permisă fotografierea și filmarea pe timpul desfășurării autopsiei în scopul constituirii probelor, conform dispozițiilor legale în vigoare. Practic ne aflăm în prezența unei dispoziții legale rămase fără obiect. Deși excepția există, ea nu-și mai are locul în acest act normativ întrucât în forma sa finală acesta nu se mai aplică în cazul autopsiilor. Astfel, ca urmare a restrângerii domeniului de aplicare a Normelor tehnice și sanitare, legiuitorul nu ar mai fi trebuit să menționeze această excepție. De aceea, *de lege ferenda*, se impune eliminarea alin. (2) al art. 4 din Normele tehnice și sanitare.

Totuși subliniem că, în cazul activităților specifice serviciilor de prosectură realizate numai în spitale și în instituțiile de medicină legală, conform prevederilor Legii nr. 104/2003, excepția se menține, fotografierea și filmarea corpului defunctului pe timpul desfășurării autopsiei în scopul constituirii probelor fiind prevăzută în mod expres de unele acte normative. De exemplu, înainte de începerea necropsiei se fac fotografiile color sau se filmează video corpul persoanei decedate¹⁸ iar pentru atestarea leziunilor traumatice externe, respectiv interne, se pot efectua fotografii¹⁹.

În concluzie, precizăm că subiect activ al contravenției prevăzute de art. 4 alin. (1) raportat la art. 43 alin. (1) lit. a) din Normele tehnice și sanitare va fi orice persoană fizică care, în lipsa acordului aparținătorilor, va fotografia sau va filma corpul defunctului în alt scop decât cel al constituirii de probe în cadrul desfășurării autopsiei. De exemplu, va constitui contravenție fotografierea persoanei decedate de către tanatopractor sau autopsier, după efectuarea îngrijirilor mortuare ce sunt adresate direct corpului defunctului, în vederea ilustrării unui catalog de prezentare a serviciilor oferite.

Potrivit art. 19 din Normele tehnice și sanitare: *„Este obligatorie aplicarea unei brățări în jurul încheieturii mâinii drepte sau stângi a decedatului pe care sunt imprimare datele de identificare ale firmei care a acordat serviciile funerare, îngrijirile mortuare și serviciile de tanatopraxie. Brățara nu se confecționează din materiale biodegradabile”*.

---

¹⁸ A se vedea punctul 3 lit. c) al secțiunii „III. Considerații generale asupra desfășurării autopsiei” din *Metodologia de efectuare a autopsiei medico-legale*, aprobată prin Ordinul Ministrului Sănătății nr. 321 din 6 aprilie 2005, document disponibil la <http://www.medicinalegalav1.ro/legislatie/ordin321.pdf> [consultat la data de 04.07.2018].

¹⁹ A se vedea art. 38 alin. (3) din *Normele procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale*, aprobate prin Ordinul comun al Ministrului Justiției nr. 1134/C din 25 mai 2000 și al Ministrului Sănătății nr. 255 din 4 aprilie 2000, publicate în M. Of. nr. 459 din data de 19 septembrie 2000.

Această brățară cu datele de identificare ale persoanei juridice²⁰ care a acordat îngrijirile mortuare și serviciile de tanatopraxie se aplică pentru identificarea prestatorului de servicii funerare în cazul unor plângeri ulterioare și pentru responsabilizarea acestuia²¹.

Deși s-a avut în vedere responsabilizarea persoanei juridice, prestatorul de servicii funerare, totuși tanatopractorii sunt cei care poartă întreaga responsabilitate a efectuării procedurii de îmbălsămare²² iar certificatul de tanatopraxie emis de tanatopractor fără a avea nevoie de contrasemnătura altei persoane menționează faptul că „O brățară cu datele de identificare ale firmei de pompe funebre care a acordat serviciile funerare, îngrijirile mortuare și serviciile de tanatopraxie s-a aplicat pe mâna dreaptă/stângă a decedatului”²³, ceea ce nu poate decât să ne conducă la concluzia că subiect activ al contravenției va fi tanatopractorul²⁴, nu angajatorul său.

Potrivit art. 23 alin. (1) lit. a) din Normele tehnice și sanitare: „*Proprietarul cimitirului trebuie să asigure următoarele utilități minime: sursă de alimentare cu apă, cu specificația «apa potabilă» sau «apa nepotabilă», după caz*”.

Această contravenție, cu aceeași sancțiune, este prevăzută și de Legea nr. 102/2014 care la art. 8 alin. (1) lit. d) prevede că, la înființarea cimitirului, proprietarul este obligat să asigure existența unei surse de apă utilizabile. Astfel, încălcarea obligației de a asigura o sursă de apă utilizabilă constituie contravenție ce poate fi constatată atât de personalul din cadrul Autorității Naționale pentru Protecția Consumatorilor și comisarii din cadrul structurilor teritoriale subordonate [încălcarea art. 8 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 102/2014 c], cât și de personalul de specialitate împuternicit al Inspecției sanitare de stat și al direcțiilor de sănătate publică [încălcarea art. 23 alin. (1) lit. a) din Normele tehnice și sanitare], numai lipsa specificației „apă potabilă” sau „apă nepotabilă” putând fi constatată și sancționată exclusiv de cei din urmă.

De asemenea, o altă diferență constă în aceea că Legea nr. 102/2014 impune obligația de a asigura o sursă de apă utilizabilă numai proprietarilor de cimitire înființate sau care se vor înființa după intrarea în vigoare a legii, astfel că proprietarii cimitirelor înființate anterior nu sunt obligați să asigure surse de apă utilizabile, în timp ce Normele tehnice și sanitare nu disting după momentul înființării cimitirului.

---

²⁰ Potrivit punctului 2 lit. b) din Anexa nr. 1 la Normele tehnice și sanitare, prestatorul de servicii funerare nu poate fi decât o societate înregistrată la registrul comerțului.

²¹ A se vedea *Nota de fundamentare la H.G. nr. 741/2016* pentru aprobarea Normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare [...], p. 7.

²² *Idem*, p. 5.

²³ A se vedea Anexa nr. 3 la Normele tehnice și sanitare.

²⁴ A se vedea și S.-D. Șchiopu, *Unele delimitări conceptuale privind serviciile funerare și prestatorii acestora*, în „Revista Universul Juridic” nr. 7/2017, p. 79.

Întrucât în cazul unui act normativ emis pe baza și în executarea altui act normativ de nivel superior preluarea unor norme în actul inferior poate fi făcută numai pentru dezvoltarea ori detalierea soluțiilor din actul de bază [art. 16 alin. (4) din Legea nr. 24/2000] iar modificarea unui act normativ poate fi dispusă prin acte normative ulterioare de același nivel sau de nivel superior [art. 58 alin. (3) din Legea nr. 24/2000] considerăm că extinderea obligației de a asigura o sursă de apă în cazul cimitirelor înființate anterior intrării în vigoare a Legii nr. 102/2014 s-a realizat cu încălcarea normelor de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative.

Totuși, de vreme ce obligația de întreținere a locurilor de înhumare și a lucrărilor funerare aferente existente revine titularilor dreptului de folosință indiferent de momentul înființării cimitirului, *de lege ferenda* considerăm că se impune modificarea art. 8 alin. (1) din Legea nr. 102/2014 în sensul suprimării sintagmei „la înființarea cimitirului”, extinzând astfel beneficiul asigurării sursei de apă utilizabilă și pentru titularii drepturilor asupra locurilor de înhumare situate în cimitirele înființate anterior intrării în vigoare a legii²⁵. De asemenea, s-ar impune și modificarea Normelor tehnice și sanitare în sensul excluderii prezenței sau absenței sursei de apă din conținutul faptei contravenționale, aceasta urmând a privi doar existența mențiunii „apă potabilă” sau „apă nepotabilă”, în măsura în care există o sursă de alimentare cu apă²⁶.

Precizăm că subiect activ al contravenției nu poate fi decât proprietarul cimitirului, acestuia incumbându-i obligația legală de a asigura o sursă de alimentare cu apă, precum și menționarea specificației „potabilă” sau „nepotabilă”.

Potrivit art. 23 alin. (2) din Normele tehnice și sanitare: „*Administratorul cimitirului trebuie să păstreze o evidență a înhumărilor persoanelor decedate prin boli infecțioase, inclusiv a celor decedate prin boli infecțioase cu agenți infecțioși înalt patogeni*”.

Încadrarea în gradul de risc infecțios scăzut și mediu reiese din documentul intitulat: „Aviz epidemiologie pentru îmbalsămare și încadrarea în gradul de risc infecțios” prevăzut de anexa 3 punctul 1 din Metodologia de încadrare a riscului infecțios pentru persoanele decedate cu boli infecțioase²⁷, iar mențiunea gradului înalt de risc infecțios se efectuează pe formularul de notificare de respingere a avizului de îmbalsămare, prevăzut de anexa 3 punctul 2 din aceeași metodologie. Direcțiile de sănătate publică județene și a municipiului București clasifică riscul de boală a decedaților pe baza certificatului constatator al decesului, conform metodologiei, și emit avizul epidemiologie de îmbalsămare sau notificare de respingere a avizului de îmbalsămare, după caz. Prin urmare, administratorul cimitirului,

---

²⁵ A se vedea și S.-D. Șchiopu, *Contravenții prevăzute de Legea nr. 102/2014 privind cimitirele, cremațiile umane și serviciile funerare*, în Revista Universul Juridic nr. 5/2017, p. 132.

²⁶ *Idem*, p. 133.

²⁷ Aprobata prin Ordinul nr. 1533 din 29 decembrie 2017, publicat în M. Of. nr. 40 din data de 16 ianuarie 2018.

subiect activ al contravenției, va solicita persoanei care a comandat înhumarea aceste documente pentru a putea păstra evidența prevăzută de art. 23 alin. (2) din Normele tehnice și sanitare.

Totuși, atragem atenția asupra faptului că, în situația în care familia alege să nu expună decedatul în locuri publice cu capacul de la sicriu deschis iar decedatul nu este transportat în scopul înhumării într-o altă localitate decât cea în care s-a produs decesul, procedura de îmbălsămare este opțională, iar prin urmare persoana care a comandat înhumarea nu va deține documente care să ateste încadrarea în gradul de risc infecțios. De aceea, *de lege ferenda*, apreciem că ar trebui reglementată și această ipoteză – care cel mai probabil va interveni foarte rar în practică – în sensul obligării persoanei care se îngrijește de înmormântare de a solicita direcției de sănătate publică un aviz privind încadrarea în gradul de risc infecțios, chiar și atunci când persoana decedată nu urmează a fi îmbălsămată.

Obligația de a păstra această evidență a înhumărilor persoanelor decedate prin boli infecțioase, inclusiv a celor decedate prin boli infecțioase cu agenți infecțioși înalt patogeni se justifică prin aceea că, în cazul decedaților cu boli cu risc înalt de transmitere²⁸ deshumarea înainte de trecerea a 7 ani de la deces este strict interzisă²⁹, cu excepția situațiilor prevăzute de reglementările în vigoare³⁰.

Potrivit art. 39 alin. (1) din Normele tehnice și sanitare: „*Fiecare persoană decedată care urmează să fie incinerată va avea datele de identificare atașate sub forma unei brățări aplicate în jurul articulației gleznei sau mâinii, obligația etichetării revenind firmei de pompe funebre, care preia decedatul și efectuează transportul acestuia. Brățara de cadavru va conține date de identificare a decedatului: nume, sex și data nașterii*”.

Scopul instituirii acestei obligații nu poate fi decât acela de a preveni orice eroare asupra identității defunctului și implicit asupra originii cenușii ce urmează a fi predată persoanei care a comandat incinerarea. În ipoteza în care nu toate serviciile funerare au fost efectuate de același prestator, subiectul activ al contravenției va fi firma de pompe funebre care preia decedatul și efectuează transportul acestuia către crematoriu, nu prestatorul de servicii funerare care a realizat îngrijirile mortuare și serviciile de tanatopraxie.

Potrivit art. 40 din Normele tehnice și sanitare: „*Păstrarea urnelor cu cenușă se realizează în următoarele condiții: a) urnele pot fi depuse în locurile special amenajate ale crematoriului/cimitirului; b) urnele pot fi înhumate în cimitir, la o adâncime de minimum 0,5 m de la nivelul terenului sau pot fi depuse în mormânt/cavou*”.

---

²⁸ Din această categorie fac parte variola/variolidul, febrele virale hemoragice (Lassa, Ebola, Marburg etc.), febra galbenă, tifosul exantematic, pesta (ciuma), antraxul, rabia. Se mai încadrează la risc înalt hepatitele B, C; infecția HIV și encefalopatiile spongiforme transmisibile, precum Boala Creutzfeldt-Jakob, însă numai în cazul în care există scurgeri de fluide din cadavru.

²⁹ A se vedea secțiunea 4 punctul 1 lit. j) din Metodologia de încadrare a riscului infecțios pentru persoanele decedate cu boli infecțioase.

³⁰ De exemplu, în cazul exhumărilor dispuse de parchet sau de instanța judecătorească în vederea constatării cauzelor morții.

Potrivit doctrinei, împrăștierea în vânt a cenușii ar fi căzută în desuetudine³¹, astfel că legiuitorul a prevăzut inclusiv condițiile în care trebuie păstrate urnele cu cenușă, cel mai probabil în ideea de a da eficacitate dreptului persoanelor interesate de posibilitatea aducerii ultimului omagiu la locul de veci al decedatului³². Totuși, nu excludem posibilitatea ca defunctul să fi dispus cu privire la funeraliile sale în sensul ca cenușa sa să fie, de exemplu, împrăștiată în mare sau păstrată acasă de soțul supraviețuitor. În aceste situații, persoana ce va fi împrăștiat cenușa sau o va fi păstrat în alte condiții decât cele impuse de art. 40 din Normele tehnice și sanitare este pasibilă de amendă. De aceea, având în vedere respectul datorat voinței persoanei decedate prevăzut în cadrul art. 80 alin. (1) Cod civil, considerăm că *de lege ferenda* se impune o lărgire a opțiunilor oferite persoanelor interesate în privința dreptului de a dispune cu privire la cenușa lor după moarte.

B. Este sancționată cu *amendă de la 1.000 lei la 5.000 lei* încălcarea prevederilor art. 17 alin. (2) și (3) din Normele tehnice și sanitare.

Potrivit art. 17 alin. (2): *„Produsele biocide folosite la îmbălsămare/tanatopraxie vor fi utilizate în conformitate cu prevederile din actul administrativ de punere pe piață a produselor respective și în cantități care să nu ducă la conservarea definitivă a corpului, pentru a evita contaminarea solului și a permite reînhumările ulterioare”*.

De vreme ce, în urma promovării examenului național, tanatopractorii primesc dreptul de a semna certificatele de îmbălsămare și poartă întreaga responsabilitate a efectuării acestei proceduri³³, subiect activ al contravenției nu va fi prestatorul de servicii funerare, ci tanatopractorul care a efectuat procedura de îmbălsămare ce a condus la conservarea definitivă a corpului sau a întrebuițat produsele biocide cu încălcarea prevederilor din actul administrativ de punere pe piață al acestora.³⁴

Potrivit art. 17 alin. (3) Normele tehnice și sanitare: *„În cazul înhumării, eșantioane din aceste substanțe în flacoane din material plastic de minimum 50 ml, cu dop autosigilant, etichetate, se vor pune alături de defunct în sicriu. Pe etichetă se consemnează denumirea produsului, denumirea producătorului, numărul avizului, precum și firma de servicii funerare care a realizat îngrijirile mortuare”*.

Spre deosebire de contravenția precedentă, la prima vedere, în acest caz subiect activ pare a fi prestatorul de servicii funerare de vreme ce denumirea firmei de servicii funerare figurează pe etichetă. Totuși, certificatul de tanatopraxie eliberat de tanatopractorul care a efectuat îmbălsămarea, fără a avea nevoie de contrasemnătura altei persoane, conține următoarea mențiune: *„Procedura de îmbălsămare și/sau tanatopraxie nu a urmărit conservarea definitivă a corpului*

³¹ C. Munteanu, *Despre amintirile de familie și morminte*, în „Revista română de drept privat” nr. 2/2009, p. 60.

³² A se vedea art. 2 alin. (1) teza a II-a din Legea nr. 102/2014.

³³ A se vedea *Nota de fundamentare la H.G. nr. 741/2016* pentru aprobarea Normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare [...], p. 5.

³⁴ A se vedea și S.-D. Șchiopu, *Unele delimitări conceptuale privind serviciile funerare și prestatorii acestora*, în „Revista Universul Juridic” nr. 7/2017, p. 79.

defunctului. S-au folosit numai substanțe chimice standardizate a căror compoziție a fost, potrivit legii, avizată conform Hotărârii Guvernului nr. 617/2014, cu modificările și completările ulterioare, din care un eșantion cu 50 ml de substanță se află depus lângă decedat. S-a avut în vedere ca prin metoda folosită să se constituie riscuri biologice, ocupaționale și pentru mediu cât mai reduse³⁵. Prin urmare, cum tanatopractorul, prin certificatul emis, atestă tocmai executarea obligației a cărei încălcare constituie contravenție, nu putem decât concluziona că persoana juridică, prestatorul de servicii funerare, nu va răspunde contravențional, numai tanatopractorul purtând avea calitatea de subiect activ al acestei contravenții³⁶.

Bibliografie:

1. Ministerul Justiției. *Codul civil Carol al II-lea*, ediție oficială. București: Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, 1940 [Codul civil Carol al II-lea, republicat în Monitorul Oficial nr. 206 din 6 septembrie 1940, cu modificările ulterioare].

2. *Legea nr. 287 din 17 iulie 2009* privind Codul civil, republicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 15 iulie 2011.

3. *Legea nr. 24 din 27 martie 2000* privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din data de 21 aprilie 2010.

4. *Legea 104 din 27 martie 2003* privind manipularea cadavrelor umane și prelevarea organelor și țesuturilor de la cadavre în vederea transplantului, republicată în M. Of. nr. 213 din data de 25 martie 2014.

5. *Legea nr. 102 din 8 iulie 2014* privind cimitirele, crematoriile umane și serviciile funerare, publicată în M. Of. nr. 520 din data de 11 iulie 2014.

6. *Proiectul Hotărârii de Guvern* pentru aprobarea normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare, elaborat de Ministerul Sănătății, disponibil la adresa http://old.ms.ro/documente/HG_1233_2516.pdf [consultat la data de 24.09.2018].

7. *Nota de fundamentare la H.G. nr. 741/2016* pentru aprobarea Normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare și nivelul fondului de garantare, disponibilă la http://gov.ro/fisiere/subpagini_fisiere/NF_HG_741-2016.pdf [consultată la data de 24.09.2018].

³⁵ A se vedea Anexa nr. 3 la Normele tehnice și sanitare.

³⁶ A se vedea S.-D. Șchiopu, *Unele delimitări conceptuale privind serviciile funerare și prestatorii acestora*, în „Revista Universul Juridic” nr. 7/2017, p. 79.

8. *Hotărârea nr. 741 din 12 octombrie 2016* pentru aprobarea Normelor tehnice și sanitare privind serviciile funerare, înhumarea, incinerarea, transportul, deshumarea și reînhumarea cadavrelor umane, cimitirele, crematoriile umane, precum și criteriile profesionale pe care trebuie să le îndeplinească prestatorii de servicii funerare și nivelul fondului de garantare, publicată în M. Of. nr. 843 din data de 24 octombrie 2016.

9. *Ordinul nr. 1533 din 29 decembrie 2017* privind aprobarea metodologiei de încadrare a riscului infecțios pentru persoanele decedate cu boli infecțioase, publicat în M. Of. nr. 40 din data de 16 ianuarie 2018.

10. *Ordinul Ministrului Sănătății nr. 50 din 23 ianuarie 2004* privind metodologia de trimitere a unor categorii de bolnavi pentru tratament în străinătate, publicat în M. Of. nr. 76 din data de 29 ianuarie 2004.

11. *Ordinul Ministrului Sănătății nr. 814 din 25 iunie 2018* pentru modificarea și completarea Ordinului ministrului sănătății nr. 50/2004 privind metodologia de trimitere a unor categorii de bolnavi pentru tratament în străinătate, publicat în M. Of. nr. 526 din data de 26 iunie 2018.

12. *Ordinul comun al Ministrului Justiției nr. 1134/C din 25 mai 2000 și al Ministrului Sănătății nr. 255 din 4 aprilie 2000* pentru aprobarea Normelor procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale, publicat în M. Of. nr. 459 din data de 19 septembrie 2000.

13. *Ordinul Ministrului Sănătății nr. 321 din 6 aprilie 2005* privind aprobarea metodologiei de efectuare a autopsiei medico-legale (nepublicat în Monitorul Oficial), document disponibil la <http://www.medicinalegalavl.ro/legislatie/ordin321.pdf> [consultat la data de 24.09.2018].

14. E. Chelaru, *Comentariu la art. 79 Cod civil*, în Fl.-A. Baias, E. Chelaru, R. Constantinovici, I. Macovei (coord.), „Noul Cod civil: comentariu pe articole”, ediția a II-a, București: Editura C.H. Beck, 2014.

15. B. Ionescu, *Nestemate de jurisprudență*, București: Editura Universul Juridic, 2011.

16. B. Ionescu, *Dreptul la propria imagine. O perspectivă practică*, București: Editura Universul Juridic, 2013.

17. C. Munteanu, *Despre amintirile de familie și morminte*, în „Revista română de drept privat” nr. 2/2009, p. 53-64.

18. S.-D. Șchiopu, *Unele delimitări conceptuale privind serviciile funerare și prestatorii acestora*, în „Revista Universul Juridic” nr. 7/2017, p. 77-82.

19. S.-D. Șchiopu, *Persoanele obligate să dispună cu privire la înmormântare*, în „Revista Universul Juridic” nr. 8/2018.